

MELLÉKLET

A VOJVODINAI CSERÉPTÁBLÁRA
ROVOM

VETŐ GYÖRGY

Egyének és korok erkölcsi, jövős értékét nem a múltak bírálatának merészsége, hanem e bírálatok szempontjainak emelkedettsége adja meg. A mi életünk a múlt semmibevevésével vagy annak lekicsinylésével, vagy akár siránkozó felpanaszlásával sem tartalomban nem lesz jövőtállóbb, sem a jelenben életakaratot nevelőbb. Tiszán értelmi szempontból véve akár a semmibevevés, akár a siránkozás egyaránt együgyű, s a gondolat szabadsága ellen vétkező könnyelmű agitációs eljárás, melyet nem szabad s legkevésbé mint világnézeti „dialektikát” elfogadni, megtűrni! Már régen a „halott múlt” ködébe veszett az a „tudományos” történelemírás, amely eltörült minden múltat, minden történelmet. A történelmietlen történetírást eltörülte a történelem megfellebbezhetetlen tudománya, maga az élő élet! Mert az élet csupa történelem, millió és millió hatás folyton alakuló, fejlődő és átalakuló csodálatos színjátéka, az anyag és gondolat birkózása a magasabb formáért. Ez a birkózás azonban nem választható el a kezdettől. Nem lehet új kezdetet teremteni. Mert ehhez meg kellene ölni nemcsak az egész emberiséget, hanem megsemmisíteni magát a világegyetemet! ... Mi tehát csak továbbfejleszteni tudhatunk, ez pedig nem lehet független a múlttól. Sőt a fejlődés lehetősége attól függ, mennyire tudjuk megérteni, felismerni a múltat. Ez a felismerés és annak új formába emelése éppoly kevésbé lehet egyoldalú, mint ahogy nem lehetséges a világmindenség megsemmisítése – legalábbis emberi erővel nem! És ez a felismerés a gondolatszabadság legelemibb feltétele.

Cseppet sem szép arcú ellentmondás, hogy éppen gondolatszabadság lehangosabb hirdetői keverednek állandó s már megkövesedett egyoldalúság bűnébe. Mert bűn elfogultnak lenni. S aki igazságot akar, annak meg kell látni a más igazságát is. De ehhez fel kell emelkedni a gondolatszabadság feltételes, önzetlen hívéséig: a lelkiismeret szabadságáig! Mert ez már felelősség is, nemcsak jog! Itt már nemcsak kapni lehet, hanem adni is kell!

Mi sajátos életünk értékét és annak jövős alakulását a lelkiismeret-szabadság erkölcsében látjuk. Nemcsak kapni akarunk, hanem adni is. S amit mi adni akarunk – szent hittel valljuk, nem kisebb, mint amit kaphatunk, lelket sugározni akarunk.

Mi megbecsüljük a múltunkat, mert attól az élet valóságában elválaszthatatlanok vagyunk. De fejlődni akarunk. Nem gúnyral és megtagadással, hanem jobbat teremtő hittel. A múlt megváltoztathatatlan, s azt számon kérni dőreség, megvetni: aljasság. Viszont jobbat szándékozni – nem lehet felületes, önző agitációs fogásokkal, hanem csak életünk őszinte, becsületes vállalásával. Ezt üzenjük a „szabadgondolkodás” kamatszédőinek!

Mi vállaljuk magyarságunkat, minden mellék- és hátsó szándék nélkül. Nekünk a magyarságunk nem elv, nem áru, nem világnézet, hanem maga az élet, amit nem szeretni nem tudhatunk, s tudni – eléggé sohasem szerethetünk!

Fejlődni akarunk, s ez csak természetes úton lehetséges – magyarságunkban. Minden más állítás, elv, „szabadgondolkodás”, hazugság emberi értékünk megtagadása. S ugyanezt az emberi értéket másban mi csak megbecsülhetjük. Meg is becsültük, hiszen fokozott energiával és őszinte szeretettel keressük a népek kultúrájában. Nincs ma e világon nép, melynek szellemi életében más népek kultúrája mélyebb megértéssel találkozna, mint a mi kultúránkban. S bár a viszontmegértés hiánya fájdalommal tölt el bennünket, hisszük, hogy egy napon e tekintetben is bő aratásban lesz részünk, mert azt már kiérdemeltük. Kiérdemeltük nemcsak megértéssel, hanem alkotó munkánk méltó magasságaival. Kiérdemelte földet művelő népünk a maga magvető, komoly méltóságával, iparosaink a szerszámjaik csillogó tisztaságával s értelmiségünk a maga életmegbecsülő történelmi tisztességével!

Mi vállaljuk a magyarságot. Ezt a magyarságot. S vállaljuk érte a felelősséget ki- és befelé. S e magyarságban van erőnk testvéreleggel lelkünkre ölelni minden őszinte szó hírnökét, s van hitünk megvédeni magunkat az elfogult árusoktól s dőre tagadóktól.

A történelemnek megvannak a maga útjai. Nekünk most az építés templom-építő hite jött el, amiben a kis kavicsok is márványobeliszkekké magasztosulnak, mert bennük a magunk új értékei csíráznak.

Az élő népek, akik sorsukat a kezükben tudják tartani, a történelem útjainak átmelegítő poézisét éppen úgy értékelik, mint az utaktól leszűrődő igazság kemény parancsait. Tudják, hogy a történelem legigazabb útjai a megélő, átélő lelkeség fényével haladnak előre, és a történelem parancsa csak szolgaság, ha az igazságnak nincs költészete, lelke! Vehetünk távolabbi példákat is. A finn nép hősi eposza, a Kalevala, maga az egész finn lelkeség – állami és emberi történelme ennek a kicsi, de eposzában egészen kiváltságos népnek. A francia történelmi megmozdulások is tele vannak költészettel, a lélek beszédjével. Vegyük csak Jeanne D’Arc, az „orléans-i szűz” történetét. Milyen csodálatos történelme ez a nagy népnek! De ma is, a francia néphez aki szólni akar, csak a költészettel megragyogó beszéddel szólhat, különben pusztába kiáltó szó marad csak! . . .

S én magam a felismerés remegő alázatával rovom cseréptáblánkra a szókat: Mert halott a test, melynek nincs heve – önmagát fénylő költészete!